

Ljusprojektioner och ränder

-om magiska ögonblick och skapandet av en gestaltningsmetod

Light projections and stripes

-about magical moments and creating a performing method

Fanny Hyske

Konstfack, Institutionen för bildpedagogik
Lärarytelse, inriktning design och lärande, ht 2014
Examensarbete 30 hp
Handledare: Andreas Nobel, Thomas Laurien
Opponent: Matilda Evertsson
Datum för examination: 16.1.2015

Innehållsförteckning

Inledning	3
Introduktion	3
Bakgrund	4
Syftet	5
Frågeställning	5
Empiri	5
Urval och avgränsning	5
Metod	6
Experiment och tillvägagångssätt	7
Mina och gruppens tankar om ränder innan experimenten.	8
Teori	9
Fenomenologi	9
Grundad teori	10
Gestaltteori	11
Begreppsförklaring	12
Tidigare forskning	12
Bearbetning av material	14
Beskrivning av experimenten i berättelseform	14
Experiment 1	14
Experiment 2	18
Tolkning och analys	24
Kategorisering av det erfarna	26
Magiska ögonblick	26
Performativ design	27
Performativ kritik	28
Pedagogiska tankar	28
Slutdiskussion	31
Källförteckning	33

Inledning

Introduktion

Under en längre tid har jag utvecklat ett intresse för mönster. Av någon anledning blir det alltid mönster jag resulterar i att göra när jag får en penna i handen. Jag kan sitta i timmar och göra rapporteringar för kommande textiltryck, som jag däremot aldrig verkar få gjort. Mönsterkonstruktioner fascinerar mig för att de kan fortsätta i oändlighet och bestå av vilka bilder eller former som helst, abstrakta eller realistiska. Tanken att skapa något som kan bli tyg, kläder, eller yta till ett föremål är triggande och får min inspiration att flöda. I försök om att bestämma ett undersökningsområde för denna designpedagogiska studie insåg jag dock att mönster som ämne var alldeles för stort. För att kunna forma en mer relevant frågeställning och en genomförbar studie var jag tvungen att precisera området och hitta en snävare ingång till arbetet. Detta resulterade slutligen i ränder. Men, frågan bestod, hur skulle jag då undersöka ränder?

För att hitta en ingång till arbetet började jag måla, teckna och klippa ränder av alla dess slag. Ränderna förblev dock platta och förutsägbara och jag kom ingen vart i processen. Jag upptäckte därmed att jag äger en hel del randiga föremål och byggde upp en liten fotostudio med svart kartong och lite tejp för att sedan fotografera av de randiga objekten. Då hände plötsligt någonting. När ränderna uppkom i form av tredimensionella objekt började ränderna leva. Uttrycket blev intressant och kameran skapade en dimension som inte den platta pappersytan kunde ge mig. Det utmynnade sig slutligen i ett randexperiment där jag har undersökt projiceringar av ränder och vad som händer när de möter kroppen. Jag har viljat få tag på erfarenheten av ränderna och de händelser som uppkommit, därför har jag använt mig av en fenomenologisk tolkningsmetod och utgått från grundad teori när jag utvecklat begrepp för att sätta ord på det upplevda.

Experimentet har även diskuteras ur ett designpedagogiskt perspektiv. Jag har strävat efter att se ifall denna metod fungerar för att undersöka ränder och ifall den kan appliceras till andra

pedagogiska lärande situationer. Genom arbetet har deltagarna agerat tillsammans med ränderna och skapat därmed nya upplevelser och förståelse av dem.

Bakgrund

Randen kan till en början verka som en enkel och banal sak men visar sig ha ett oerhört djup och en lång historia. I antologin, *Ränder, rytm, riktning* som utkom i samband med utställningen (med samma namn) på Nordiska museet skriver en grupp författare om ränders betydelse och dess ursprung. Ränder används i olika sammanhang och har haft stor betydelse inom kulturhistorien.¹ Genom den här boken hittade jag fler böcker om ränder, och märkte att det finns mer skrivet om ränder än jag någonsin kunde ana. Randen har fått stå som tecken för allting från, djävulskt till matrosar på skepp.² Många känner kanske till randen på konstnärens tröja, som övergångsställen på gatorna eller på Arlas mjölkpaket. Randen kan ha otaliga uttryck den verkar väcka starka känslor och konnotationer och det är fler konstnärer som jobbar med ränder. Mitt intresse för randen växte ju mer jag bläddrade i böcker och jag ville veta mera. Tanken att streck eller linjer kan uttrycka så mycket och på så många olika sätt är fascinerande, men dessa kulturhistoriska böcker diskuterar randen som en symbol eller tecken för något annat och kan inte ge mig en upplevelse av ränder eller en förståelse av den. Jag vill genom den här studien skapa eller uppnå, en förståelse om randen och hitta ett sätt, en metod att arbeta med den.

Ifall man söker på ordet ”rand” på nätet ger wikimedia följande förklaring: synlig kurva eller streck på en yta, enskild linje i ett mönster av parallella linjer, kant av något, gräns; även bildligt: "vara på randen att". Kan vi genom ett randexperiment lära oss något mer om ränder än denna sökning eller den information de kulturhistoriska böckerna kan ge oss?

¹Helgeson, Susanne, red. (2013), *Ränder, rytm, riktning*, Stockholm: Nordiska Museets förlag.

²Pastoureau, Michel (1998), *Ränder; Rändernas och de randiga tygernas historia*, Stockholm/Stehag: Brutus, Östlings Bokförlag Symposion, s.101-102.

Syftet

Syftet med studien är att bidra till utveckling av designpedagogiska metoder. Genom två färg- och formexperiment utvecklas en metod för hur man kan arbeta med mönster och ljusprojektioner. En alternativ designprocess där deltagaren genom att agera med projektioner och genom improvisation skapar och utvecklar nya former och mönster. I uppsatsen diskuteras hur metoden kan användas fram över i skolan, vilket är av vikt för designpedagogiken och lärare som är intresserade av att pröva på metoden. Jag vill även uppmana lärare att utveckla arbetssättet vidare och laborera med andra mönster än just ränder.

Frågeställning

Hur erfars olika ljusprojektioner av ränder i ett färg- och formexperiment?

Empiri

Under två designpedagogiska experiment har jag observerat det som sker och sägs, tittat på upplevelsen av situationen och hur vi förhåller oss till den, varandra och ränderna. Dessa tankar och erfarenheter har därefter skrivits ner i berättelseform och blivit empirin för mitt arbete och den data som har analyserats och tolkats ur ett fenomenologiskt perspektiv, den grundade teorins och gestaltteorins principer. Experimenten har dokumenterats med foto och film, detta material har fungerat som stöd för mig i analysen och använts för att redovisa för läsaren vad som diskuteras.

Urval och avgränsning

I början av projektet fanns tanken om att undersöka mönster i allmänhet men jag valde slutligen att avgränsa mig till ränder, för att skapa ett mer specifikt undersökningsområde. Tanken var att ränder hade potential att skapa intressanta uttryck och väcka intresse hos medforskarna. Konstnärinnan Riley undersöker och leker med den visuella upplevelsen av färg och ljus genom att använda sig av ränder i sina konstverk. Hon menar att randen har stor benägenhet till att skapa optisk illusion och är därför ultimata för att undersöka färg och ljus.³

³ Riley, Bridget, (2003) *Bridget Riley*, London: Tate.

Detta stöder idén om att randen är en företeelse som kan skapa mycket dimension och intressanta uttryck i ett projektionsexperiment.

Jag har valt att kalla undersökningstillfällena för experiment eftersom jag vill lyfta fram att det handlar om ett projekt där vi, medforskarna och jag arbetat fram någonting genom en experimenterande metod. Varken jag eller randforskarna hade en aning om vad som kom att ske eller formas utav experimenten och genom att helt enkelt pröva oss fram har spännande uttryck fötts.

Till experimenten har jag valt en till mig och varandra bekanta personer. Den ena gruppen bestod av fem studiekamrater och den andra av två studiekompisar och en vän. Alla deltagare har ett genuint intresse för, samt förkunskaper inom design och estetik. Jag vet att gruppen fungerar och inte behöver lägga fokus på att skapa denna grupp känsla. Jag har gjort dessa val eftersom jag hade en tanke om att det skulle ge upphov till en mer effektiv undersökning och kreativa idéer. Mina val och påståenden stödjer jag på filosofen Nils-Eric Sahlins tankar om vad som behövs för att skapa en kreativ miljö. I boken, *Kreativitetens filosofi* skriver han b.l.a. att det krävs tillit och gemenskap för att gruppen skall fungera och att det är viktigt att gruppen varken är för stor eller för liten.⁴ Utifrån de val jag gjort hoppas jag att randen fått största möjliga uppmärksamhet och att jag fått ut mer empiri, dvs. fler uttryck och intressanta händelser än om jag skulle välja en grupp som inte känner varandra eller har några förkunskaper inom design eller de tekniker vi kommer använda oss av under experimentet.

Metod

Eftersom jag utgått från fenomenologin och grundad teori i min tolkningsmodell föll det sig naturligt att detta påverkat utformandet av metodiken för studien. Grundad teori innebär en öppen ingång i arbetet där empirin styr. Det som undersöks utformas under arbetet och utifrån studien formas teorier och inte tvärtom. Jag har därmed gått in i undersökningen så öppensinnad som möjligt, utan någon förutfattad mening om vad studien skulle utmynna sig

⁴ Sahlin, Nils-Eric, (2001) *Kreativitetens filosofi*, Nora: Nya Doxa, s. 196.

i.⁵ Jag strävade efter att skapa utrymme för ett fritt experimenterande där medforskarna blev skapare av materialet och det som skulle undersökas.

Undersökningen är en kvalitativ fallstudie som innebär att man tittar på en eller ett fåtal situationer vilket i mitt fall innefattar två designpedagogiska experiment där ränder, färg och form har undersökts i förhållande till ljus, kropp och rum. Fokus har legat på kvaliteten i enskilda fall och inte på mängden som i fallet av en kvantitativ studie. Jag har undersökt hur vi agerar i förhållande till ränderna och har genom en analys av materialet strävat efter att få tag på en så sanningsenlig bild av den upplevda erfarenheten av ränder. Jag har strävat efter att ge läsaren en realistisk upplevelse av situationen genom en beskrivning av experimenten i berättelseform.⁶ Vissa situationer och projektioner lyfts fram mer i detalj som är av vikt för kommande tolkning och kategorisering av data.

Jag kommer även i uppsatsen diskutera huruvida denna metod eller hur projektioner kan användas i andra lärande situationer.

Jag har valt att kalla deltagarna för randutforskare eller medforskare istället för informanter eftersom jag vill påpeka att de är aktiva deltagare i experimentet och är skapare av kunskapen om randen på lika villkor som jag. Min roll i experimentet har varit en observerande deltagare. Jag fungerade som konstnärlig ledare av arbetet men har samtidigt varit en av medforskarna i experimentet.

Experiment och tillvägagångssätt

I de två experimenten undersöks ljusprojektioner och erfarenheten av dem i förhållande till tre element, ljus, kropp och rum genom olika projektioner av ränder. Jag har valt att ha med dessa element för att de är viktiga i skapandet av design och ger oss en upplevelse av en helhet. Ränderna kan då samspela med någonting och blir möjliga att greppa och erfara.

I projektet deltog 7 studenter från den bildpedagogiska institutionen, en teaterstuderande och

⁵Alvesson, Mats & Sköjlberg, Kaj (2000) *Tolkning och Reflektion*, Lund: Studentlitteratur, s. 69f.

⁶ Stensmo, Christer (2002), *Vetenskapsteori och metod för lärare*, Uppsala: Kunskapsföretaget, s.67ff.

jag själv som fått positionen av en konstnärlig ledare av arbetet. Experimenten utspelade sig i en fotostudio på Konstfack, där vi tillsammans med grupperna undersökte ränder genom att laborera med projektioner. Inför experimenten hade jag rustat upp studion som ett labb för ”randforskning”, ett stort rum med två projektorer, en overhead projektor, två datorer, en filmkamera och två digitalkameror.

Randutforskarna fick följande instruktioner innan de kom till experimentet:

1. Ta med er kläder i vitt eller beige.
2. Fundera på vad du har för förhållande till randen. Hur tänker du kring ränder?
3. Ta med dig en rand.

Tillvägagångssätt för experimentet:

1. Diskussion: Randutforskarna berättar turvis om sina tankar om ränder och visar den rand de tagit med sig.
2. Ränder skapas genom att deltagarna laborera med färger, strukturer, storlekar, målfärg, pennor, papper, tråd, sax.
3. Ränderna fotograferas och förs in i datorn. Fotot av randen projiceras ut i rummet på en kropp dvs. någon av deltagarna och på väggen. Projiceringen kan förskjutas med hjälp av belysning och dubbelprojektioner.
4. Projiceringen fotograferas och filmas.

Mina och gruppens tankar om ränder innan experimenten.

Min uppfattning om en rand eller ränder innan detta projekt var följande: strikt, rak, styr upp, pekar, organiserar, delar, stark och självständig. En rand för mig konnoterade fångar och konstnärer. När jag talar om en rand, tänker jag på ett mönster med linjer eller streck, eftersom ett streck slutar vara en rand ifall den tas ur sitt sammanhang. Detta blev dock ett diskussionsämne under workshopen huruvida det är så eller inte. Är ett streck en rand? Medforskarnas uppfattningar om ränder var starkt kopplade till kläder, barn, och matrosor och verkade väcka mycket delade åsikter.

Teori

I tolkningen och analysen av empirin utgår jag från två teorier som är besläktade med varandra. Fenomenologin, som är en filosofisk riktning inom samhällsvetenskapen samt den grundande teorin. Det centrala för de båda teorierna är att den upplevda verkligheten är det som undersöks. Jag kommer även gå in på gestaltteorin som undersöker människans perception, sätt att se och uppfatta världen och diskutera materialet ur dess kunskapsfält. Nedan en kort sammanfattning om de teorier som används och hur.

Fenomenologi

Fenomenologin som undersökningsmetod baserar sig på en subjektiv erfarenhet av någonting. Den intresserar sig för det ”levda”, en upplevelse av något som i denna studie blir gruppens erfarenhet av randen.⁷ Fenomenologin menar att vi genom det sociala samspelet skapar nya situationer och ny kunskap och att individen är ”aktör” i den sociala verkligheten.⁸ För att nå absolut sanning måste man kunna beskriva människans naturliga inställning till världen, den konkreta erfarenheten som även kallas för livsvärlden. Men hur kan man få tag på den naturliga upplevelsen? Edmund Husserl, grundare av fenomenologin utformade den fenomenologiska reduktionen för att förklara livsvärlden. Han menar att man måste fokusera på vad som egentligen existerar, inte lägga fokus på om det vi upplever är sant eller falskt och tömma medvetandet från det vi kan om ämnet eller i det här fallet randen från förut.⁹ Schutz utvecklar teorin i försök om att skapa objektivitet i synen på det subjektiva och poängterar att vår förståelse formas utifrån den kulturkrets vi tillhör och att verkligheten är en social konstruktion.¹⁰ Därmed kan man se den deltagande gruppen som en del av en större kulturkrets samt en mindre som skapas i undersökningsrummet där vi delar samma erfarenhetsinnehåll. Inom etnometodologin kallar man dessa individer som delar samma kunskapsbas för ”members”.¹¹

⁷ Alvesson & Sköldberg (2000), s. 96.

⁸ Månson, Per (2007), *Moderna Samhällsteorier*, WS Bookwell AB, Finland, s.73.

⁹ Ibid., s.73-76.

¹⁰ Ibid., s.76.

¹¹ Ibid., s. 71-72.

Begreppet etnometodologi skapades av filosofen Harold Garfinkel och är en riktning inom fenomenologin. Etnometodologerna studerar den outtalade kunskapen som finns i vardagslivet, och försöker göra detta synligt och analyserbart. Man analyserar hur subjektet orienterar sig och skapar mening i omgivningen och kallas även för subjektivistisk teoririktning. Den dokumentära tolkningsmetoden är en metod etnometodologer använder för att få syn på det vi upplever. Metoden bygger på tanken att vi genom talet uttrycker underliggande sociala ordningar.

Grundad teori

I studien använder jag mig även av den grundade teorin, en teori besläktad med fenomenologin. Grundad teori är som fenomenologin en form av empirisk forskning där iakttagelserna av verkligheten blir källan för kunskap och där endast händelser analyseras.¹²

Grundad teori fokuserar sig på enskilda fall och kan därmed klassas som en idiografisk forskning, till motsats från nomotetisk forskning som intresserar sig för ett mer generellt kunskapande. Den grundade teorin har sina rötter i den symboliska interaktionismen som uppkom i början av 1900-talet. Den inkluderar bl.a. pragmatismen som frångår idén om en subjektiv eller objektiv föreställning av någonting, lägger det praktiska handlandet i fokus och håller sig så nära den empiriska verkligheten som möjligt.¹³

Grundläggande för den grundade teorin är kategorisering av data, den empiri som samlats in under experimentet. Det innebär en systematisk organisering av materialet, där händelserna delas upp i olika kategorier.¹⁴ Man redogör för sina kategorier genom att skriva så kallade PM, en slags anteckningar som kan bestå av matriser, tabeller eller fritt formulerade texter där innehållet eller huvuddragen i kategorierna förtydligas. Strävan är att komma fram till en huvudkategori och därefter utveckla sensiterande begrepp för att förklara den. Det är väldigt viktigt att hela tiden återgå till empirin under kodningsarbetet.¹⁵ Jag har därmed organiserat de erfarenhetsförmågor från experimenten i två större övergripande kategorier som

¹² Alvesson & Skoldberg (2000) s. 63ff.

¹³ Ibid., s. 55- 66.

¹⁴ Ibid., s.78.

¹⁵ Ibid., s.86.

sammanfattar erfarenheterna från de båda experimenten.

Som jag redan tidigare nämnt är det av vikt att vara opåverkad av teorier eller tidigare forskning inom undersökningsområdet medan man gör sin studie. Detta för att kunna vara så öppen som möjligt för vad som kommer fram under experimenten och inte lägga i någon förutfattad mening i arbetet. De designpedagogiska experimenten kan betraktas som hypotesgenererande, dvs att de genererar någonting och teorierna har utformas utefter empirin. Tanken är att forskaren själv skapar teorin utifrån sitt material och att de andra teorier man använder sig av i studien utvecklas och tydliggörs under arbetets gång. Därmed kan man säga att teorin är induktivt utvecklad.¹⁶ Under analysen är det även viktigt att använda sig av ett enkelt språk för att de aktörer som skall använda sig av din teori skall kunna använda och förstå dina teorier.¹⁷

Gestaltteori

Som stöd till de andra två teorierna kommer jag tolka den visuella upplevelsen av ränderna utifrån gestaltteorins principer. Teorin grundar sig i gestaltpsykologin som studerar den visuella uppfattningen av världen, perceptionen. Teorin utvecklades av Max Wertheimer i början av 1900-talet och han menar att vi ständigt försöker greppa världen genom att se allting som helheter. Vår föreställning av världen påverkas av tidigare erfarenheter och beroende på sammanhanget. För att kortfattat förklara gestaltteorins principer för hur vårt seende fungerar ger jag ett exempel: ifall jag visar er en bild på fyra punkter i en ordnad fyrkant kommer ni se en kub eller en fyrkant och inte fyra prickar.¹⁸

¹⁶ Ibid., s. 69ff.

¹⁷ Ibid., s. 75.

¹⁸ Arnheim, Rudolf (1974), *Art and Visual Perception*, London: University of California press.

Begreppsförklaring

Under kan ni se en kort förklaring av begrepp jag kommer använda mig av i denna text.

Erfarenhetsförnimmelse och erfarenhetsinnehåll

Michael Biggs skriver om dessa begrepp i tidskriften *Art Monitor*. En erfarenhetsförnimmelse är en subjektiv erfarenhet av ett skeendet dvs. av ett erfarenhetsinnehåll. Därmed kan man dela samma erfarenhetsinnehåll men erfarenhetsförnimmelsen är alltid en personlig och unik upplevelse.¹⁹

Wonder och resonance

Wonder innebär en upplevelse av något ”underbart”, något som väcker ditt intresse p.g.a. objektets unika tillvaro, som t.ex. att det består av ett material som anses fint eller dyrt. Resonance däremot upplevs när ett objekt p.g.a. av sin bakgrund eller ett sammanhang lyfts i värde eller betraktas som mer värdefullt. Wonder kan generera resonance.²⁰

Tidigare forskning

Det har gjorts en hel del forskning inom området, gestaltteori och gestaltpsykologi samt inom fenomenologin som undersöker olika sätt att varsebli och erfara vår värld. Undersökningar där just randen har undersökts på liknande sätt som i denna studie har jag dock inte hittat. Jag vill lyfta fram arkitekten Sven Hesselgrens undersökning där han i sin doktorsavhandling undersöker varseblivning av arkitektur, eftersom han också använder sig av både fenomenologin och gestaltteorin för att förklara uppfattningen av den visuella omvärlden i hans fall inom arkitektur. Han använder sig även av formalestetikens principer för att förklara den visuella uppfattningen av form.²¹

I kapitel XXIV diskuterar Hesselgren hur ornament och mönster samt färg och form påverkar vårt sätt att uppfatta dem. Han menar att det alltid finns en riktning och rörelse i ett mönster

¹⁹ Biggs, Michael (2007) *Lära av erfarenhet: Sätt att närma sig erfarenhetsdelen i praktikbaserad forskning*, i tidskrift *ArtMonitor* 1/2007 s. 87-100.

²⁰ Greenblatt, Stephen (1991) ”Resonance and Wonder”, i Karp & S.D. Lavine (red.) *Exhibiting cultures: the poetics and politics of museum display*, Washington: Smithsonian Institution Press.

²¹ Hesselgren, Sven (1954) *Arkitekturens uttrycksmedel*, Stockholm: Ivar Häeggströms AB.

som skapar dess karaktär. Han använder begrepp som symmetrifaktor, närhetsfaktor, figur och bakgrund mm. för att förklara varesblivningen av mönster.²²

Han skriver att formen kan uppfattas som objektiv men däremot innehållet uppfattas alltid subjektivt. Det här tar jag upp i studien genom att diskutera erfarenhetsinnehåll och erfarenhetsförmåelse och förklarar på så sätt den subjektiva erfarenheten av ränder. Innehållet kan uppfattas genom sinnen som lukt eller smak och emotioner. Vilka kanske uppfattas som lägre sinnen och inte alltid som lika adekvata som berörings eller synförmåelser. En varesblivning kan vara starkt kopplad till emotioner och emotionen kan därmed påverka upplevelsen av någonting.²³

Hesselgren diskuterar rumsupplevelsen och människans behov till detta. Hesselgren skriver att den förstärker den naturliga uppfattningen av en själv.²⁴ Rumsupplevelsen är beroende av både visuella, taktila och haptiska förmåelser. Att uppfatta något haptiskt innebär att känna, röra vid objekt, som tex. när du rör vid en vägg och får snabbt en stark rumsupplevelse. Taktila förmåelser innebär därmed temperaturförmåelse och förmåelse av luftströmning i rummet.²⁵

²² Ibid., s. 236 ff.

²³ Ibid., s.220 ff.

²⁴ Ibid., 296

²⁵ Ibid., s. 284.

Bearbetning av material

I denna del kommer jag beskriva vad som skedde under experimenten och lyfta upp vissa punkter som jag anser viktiga för fortsatt diskussion under rubriken, tolkning och analys.

Beskrivning av experimenten i berättelseform

Experiment 1

I experiment 1 deltog fem av mina studiekompisar på Konstfack. Fotostudion var utrustad som ett experimentrum, där ett hörn var avsatt för att skapa ränder med papper, pennor och målfärg mm. som blev till underlag för projektionerna. I ett hörn av rummet hade jag skapat ”scenen” där själva experimenteringen med projektorerna skulle äga rum. Scenen bestod av en svart och en vit vägg med varsin projektor riktad mot dem samt en overhead projektor på hjul.

Var och en hade som sagt fått till uppgift att ta med sig en rand. De presenterade turvis de ränder de tagit med sig och fick berätta om sina tankar om den och ränder i allmänhet. Jag blev förvånad då jag upptäckte att alla tagit med sig något randigt i kläd eller tygväg. Strumpor, tröja, skärp, krage och en påse. Jag hade av någon anledning förväntat mig teckningar på en rand. Kan det vara att den lättaste utvägen var att ta med sig kläder, eller berodde detta på att ränderna kopplas lätt till kläder?

Formuleringen, ”en rand” i texten som medforskarna fått innan de kom till workshopen väckte en hetsig diskussion. Vad är en ensam rand och vad är då isåfall ränder? Kan ett streck eller en linje kallas för ränder, eller måste det bestå av flera linjer för att bli mönster eller ränder?

Under den inledande diskussionen lade jag märke till att det fanns en hat- och kärleksrelation till randen inom gruppen och att ränder väckte mycket tankar och kopplingar hos alla. En av randforskarna berättade att hon blivit klädd i ränder under hela sin uppväxt, som fått henne att känna sig obekvämt och barnslig i ränder. När hon numera tänker på ränder tänker hon på Polarn och Pyrets barnkläder. En annan deltagare minns sin gamla tapet i sitt flickrum, blockrandigt, ljusgult och vitt. En av randforskarna konstaterade att hon inte hade så mycket ränder (talar om kläder) hemma men att hon tagit med sig ett av de få plagg hon hade och som

hon älskar även om det är randigt. Hon kopplade också ränder ihop med barn, men förtydligade att hon då tänker vågräta ränder eftersom lodräta ränder är vuxenränder för henne. Intressant, kan man dela upp ränder i barn- och vuxen ränder? Undrar vad det är som gör ränderna barnsliga eller inte. Det är även en tredje person som kopplade ihop ränder med barn. Hon lägger sitt randiga plagg på golvet och utbrister att, här är min rand, ”polarn och pyret randen”. Denna rand verkar ha blivit ett allmängiltigt begrepp för en viss rand i Sverige.²⁶ ”Jag gillar ränder och har väldigt mycket randigt”, säger hon sedan. ”Innan tänkte jag att ränder kanske var neutralt men nu inser jag att det inte

är det.” För den fjärde handlar ränder om sjömän och gay kulturen, Jean Paul Gaultier och Tom of Finland. Vi diskuterar hur och varför randen blivit ett så starkt och allmängiltigt uttryck för dessa.

Jag ger fria händer till randutforskarna när vi sätter igång med utforskandet och försöker ge dem möjlighet att själv reda ut hur de vill gå till väga. Jag ger endast en liten genomgång om hur experimentet går till i stora drag och hur tekniken fungerar. Det enda vi behöver tänka på är att vi skall undersöka randen. Den undersöks i förhållande till rummet, kroppen och ljuset genom projektioner. Gruppen sätter med entusiasm igång med arbetet och alla kommer med förslag om hur och vad vi kan göra. Det är tydligt att de är trygga med varandra och alla vågar ta lika mycket plats i rummet. Vem som ska göra vad formas under arbetets gång och roteras på ett naturligt sätt.

²⁶ Helgeson (2013).
Bild 1

Gruppen bestämmer sig för att klä en av oss i de kläder/ränder de har med sig. Personen fotograferas och bilden förs in i datorn, projiceras på väggen och på en annan kropp. Det bildas då en kropp på en annan och genom att ändra på storleken på projiceringen förändras bilden och ger en illusion av en väldigt i hoptryckt eller oproportionerlig kropp. Vi skrattar och är förvånade över hur bilden förvränger kroppen. Ansiktet blir alldeles vitröd randigt; det ser ut som om ränderna är målade på huden och tyget som varit skrynkligt när det fotograferats ger nya former till ansiktet som smälter in på ett otäckt sätt. (Se bild 1).

Bild 1

Vi provar vad som händer med randen när kroppen är i rörelse och jag blir delegerad att dansa och röra mig i rummet inför projektionen medan alla andra ljus i rummet släcks ned. Mina medforskare väljer att projicera ett fotografi av en rödgrå rand av pappersremsor som lagts på heltäckningsmattan i rummet. I bilden kan man se hur de röda linjerna av randen blir en del av huden medan det gråa utgör själva ränderna på kroppen (se bild 2). Ränderna blir som en del av människan, de följer kroppens former och förstärker volymerna, medan de mot bakgrunden förblir raka och tvådimensionella.

Bild 2

Rändernas strikta linjer bryts ner och mjukas upp i mötet med människan. Man får känslan av att ränderna följer kroppens rörelser och sitter på huden medan det gråa utgör själva ränderna på kroppen. Uttrycket blir magiskt och vi förundrar oss efteråt åt hur det kan uppstå en så stark illusion av kläder. Den gråa randen av mattan ger struktur och skapar känsla av textil. Den svarta bakgrunden ger kontrast i bilden och ger en känsla av att kroppen kommer fram ur

ett mörker.

Projektionen byts till en stark rand i rödvitt. ”Det är som David Bowie” utbrister en av randforskarna (se bild 3). Känslan blir astronomisk av det starka ljuset som faller ovanifrån och skapar stark skugga mot bakgrunden. Projektionen företer sig olika på bakgrunden, huden och det vita

Bild 3 tyget. Ränderna ser skarpare ut mot huden och bakgrunden, men på tyget blir de mer flytande och otydliga. Mot bakgrunden är ränderna raka och strikta medan de följer gestaltens och tygets former och formar sig efter varje lilla veck.

Vi byter till en enkel overhead-projektion på kroppen (se bild 4) av en enkel rand, eller en linje. Uttrycket förändras drastiskt från den rödvita projektionen till dystert och mörkt. En svart bakgrund, vit klänning och en enkel rand faller över kroppen och den mörka duken som knappt syns. Man får känslan av att vi befinner oss i en svartvit film. Randen markerar, den bildar en skugga på klänningen och ljuset från projektionen lyser upp den. Golvet definieras av en tunn ljus strimma på golvet.

Bild 4

Dags att byta ränder! Vi projicerar svarta breda och lodräta ränder på två kroppar mot den vita väggen. Färgen på projektionen blir rosa för att sladden till projektorn glappar. Ränderna förblir framför figurerna och vi konnoterar direkt fångelsegaller.

Den här känslan förstärks av det dunkla ljuset ifrån projektionen och de allvarliga blickarna.

Någon utbrister att det ser teatraliskt ut och att det känns Dramaten. Den vita tyllkragen på den ena och tygkjolen över den andras axlar förstärker känslan av teater och för tankarna vidare till clownen. Ränderna är strikta framför kropparna men har ändå mjukhet i sig eftersom de fotograferats när färgen ännu var våt.

Bild 5

Experiment 2

I det andra experimentet deltar tre personer. Två klasskamrater och en kompis till mig sedan långt tillbaka. Experimentet sätter igång på samma sätt som den första. I den här gruppen hade en tagit med sig en tecknad rand medan de två andra hade tagit med sig klädesplagg. Ränder verkar väcka mycket känslor också nu. Två av deltagarna berättar att de inte gillar ränder på kläder. En av dem har använt för mycket randigt under tidigare år och kan inte klä sig i ränder över huvudtaget och en annan kopplar ränder för starkt till barn för att känna sig bekväm i dem.

Som under den första workshopen uppstod även diskussionen om vad en rand är för något. När en linje slutar vara en linje, och när den blir en rand. Deltagaren som tagit med sig en målad rand på ett vitt papper menar att linjen blir en rand i förhållande med det vita pappret, eftersom de vita kanterna runt omkring är lika breda som strecket. Men, ifall linjen hade legat på mitten av pappret skulle det ha förblivit ett streck. En annan menade att ett streck blir ränder ifall det upprepas i längden. Esteter, Picasso och marint var kopplingar till randen som dök upp.

Efter diskussionen presenterade jag tekniken och materialet för de andra och hade nu en mer tydlig plan på hur vi skulle gå till väga än under det första experimentet. Jag valde nu att vi skulle göra alla ränder på en gång för att kunna föra in dem i datorn samtidigt och därefter fokusera endast på projektionerna och fotograferandet. Detta eftersom jag under det första experimentet lade märke till att det var ett motstånd i att gå ”tillbaka” och göra ränder igen när vi redan var igång med projektionerna. Vi stod turvis framför kameran men för det mesta var det jag och en annan medforskare som delade på platsen bakom kameran. Vi agerade både ensamma, två eller tre i bilden och använde oss av en del rekvisita precis som dagen innan. Arbetet flöt på bra när vi kom igång med projiceringarna även om jag emellanåt var tvungen att styra och ge mer specifika uppgifter till randforskarna.

Det målades ränder med vattenfärger och en del av dem fotograferades när färgen ännu var våt (se bild 6). Här kan ni se ett foto på en projektion av rosa-lila ränder som målades i tunn vattenfärg. Det ger ett skirt uttryck och genomskinlighet i bilden. Ränderna flyter ut med hudfärgen och de vita kläderna och precis som i projektionen med de rödvita ränderna förenas även här kropparna till ett. Det blir svårt att urskilja figurerna ur bakgrunden.

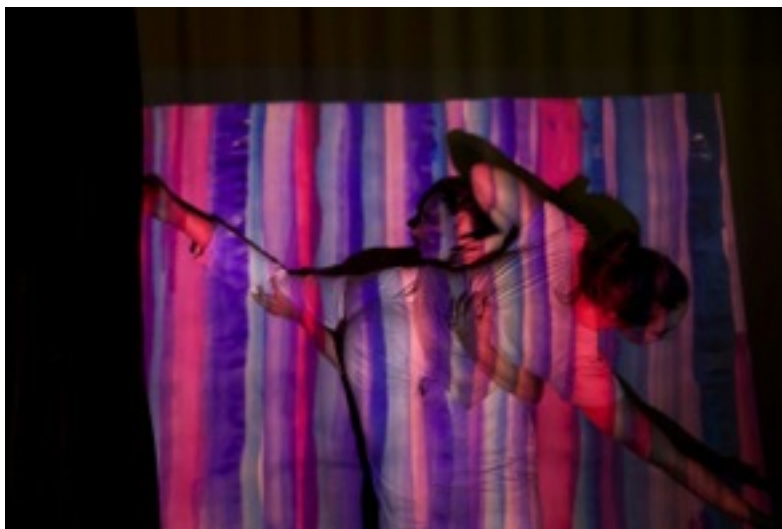

Bild 6

Bild 7

När en oh-projektion läggs på de rosalila ränderna skapas ytterligare en dimension och rummet kommer fram tack vare det starka ljusskenet från overheaden (se bild 7). Oh-projektionen bestod av pappersremsor som lades direkt på overheaden och projicerades på en av oss med ett tyg kring sig. Pappersremsorna skapade tjocka mörka linjer på väggen som korsade varann här och där. Här var det någon som utbrast, kan det kallas ränder när pappersremsorna går i kors? Är det ränder eller inte? Är det ränder som korsar varandra eller skall man tala om kors eller trianglar? Linjerna skapade vita håligheter mot den jämna ytan och skillnaden mellan ljus och skugga blir tydlig. Människan ser liten ut i förhållande till de stora ränderna och det ser ut att vara väldigt högt till tak.

Bild 8

Vi byter ränder och jag ställer mig bakom kameran medan de tre andra får agera i bilden. De använder sig av det vita tyget och det skapar dynamik och balans i bilden, se bild 8. De sitter tätt intill varandra och deras blickar riktas åt olika håll. I stunden får jag en idé om att de kan röra sig under lakanet. De rör sig långsamt under tyget, deras huvuden sticker ut här och var, underifrån sticker deras fötter och ben fram och de formar någon slags varelse tillsammans.

Ränderna rör sig som vågor över lakanet och skapar nya former i och med att tyget vikts och böjs i olika tredimensionella former. Under tiden ändrar jag ränder, zoomar in och ut och ändrar på skärpan. Ränderna förvrängs och rullar på det vita tyget. Stämningen är koncentrerad och jag som betraktare blir som förtrollad av den böljande varelsen som andas. De upplever situationen som om de var med i en teaterföreställning och där detta var början till en scen. Medforskarna agerar intuitivt i rummet. Genom situationen och tyget skapas en performance som av sig själv.

När teaterscenen är slut förändrar vi uttrycket drastiskt från den böljande vackra projektionen till breda, färggranna och vågräta ränder. Målade med vattenfärg och fotade medan färgen ännu varit våt. Här agerar jag och en annan på scenen och vi förhåller oss till ränderna genom att sitta på dem och greppa dem med händerna. Mot väggen blir ränderna plastiga och glansiga och ger en obehagskänsla av kallt och fuktigt men när de möter kroppen och följer dess rörelse ger det känslan av ett böljande silkestyg. Se bild 9.

Bild 9

Kroppen möter kuben i följande projektion och vi blir alldeles till oss över hur ränderna beter sig på den vita boxen. Ränderna blir synliga endast på framsidan av den vita kuben och försvinner i den svarta bakgrunden, (se bild 10). Färgen av ränderna blir väldigt klar och distinkt och är precis som målade på kuben. Ränderna formar nya mönster mot den vita ytan.

Bild 10

Bild 11

Mot slutet av experimentet var stämningen avslappnad, deltagarna vågade släppa loss och ta egna initiativ. Två av randforskarna satte på sig tyllkjolar på huvudet och hoppade omkring i rummet. Under tiden projicerades starka rosa, orange och vita ränder på dem och i mötet med huden och den skira tyllen blev uttrycket väldigt starkt. Färgen satt som en smäck mot huden och det såg ut som om deras ansikten var målade med färg. Den del av kropparna som projektionen inte träffade, smalt in i den svarta bakgrunden och det gav illusionen av att de svävade i luften. Se bild 11.

De rosa, orangevita ränderna blev en favorit bland oss och vi fortsatte leka runt med dem. De skapade strumpbyxor på våra ben och på heltäckningsmattan på golvet fick ränderna struktur och ändrade riktning efter rummets former. De blev till liggande ränder på golvet medan de på benen var tydligt lodräta och strävade uppåt. I bilden kan man se hur färgen även här försvinner i bakgrunden och ränderna delas på hälft, kapas av och skapar på så sätt mer färgfält än ränder på benen. Se bild 12.

Bild 12

Tolkning och analys

Här kommer jag göra en djupare tolkning av empirin och analysera detta material utifrån de valda teorierna.

Experimenten gav upphov till en uppsjö av bilder och filmmaterial. De uttryck och händelser som skapades under experimenten överraskade mig och medforskarna positivt. Det fanns en genuin entusiasm för arbetet. Ingen av oss hade varit med om liknande händelser förut.

Randen uppkom i nya skepnader under varje projektion som projicerades på väggen. En projektion födde nya idéer och möjligheter till vad som kunde göras härnäst. Vi överrumplades av nya erfarenhetsförnimmelser för varje minut som gick och alla små glädjeryp och skratt som hördes när något nytt eller oväntat skedde tyder också på att vi hade roligt.

Uttrycket av randprojektionen förändrades beroende på kläder och färgen på bakgrunden samt ljuset i rummet. De svarta kläderna fick kroppen att försvinna in i bakgrunden och då uppstod en illusion av en svävande varelse i ett tomrum. Den svarta bakgrunden och en färggrann rand kopplades ofta till det teatraliska och för att låna en av medforskarnas ord blev de som skådespelare på en scen. Det här gav upphov till att de också stundvis agerade och rörde sig som skådespelare eller dansare och därmed skapades små performance inom experimenten. De var fint att se att deltagarna släppte loss och vågade pröva olika saker som sedan i sin tur utmynnade i överraskande händelser och uttryck.

Vi pratade mycket om helheter under arbetets gång. Händelserna försöktes ständigt förklaras genom att koppla dem till större helheter som teaterscenen, drama, fängelse, fotbalett, David Bowie och nya mönster mm. Det ligger i vår natur att skapa helheter av det visuella uttrycket och det är kanske därför svårt eller omöjligt att fokusera eller tala om endast randen för sig. Ränderna uppkommer alltid i förhållande till någonting. Enligt gestaltpsykologin erfar vi alltid saker eller situationer beroende på sammanhanget och tidigare erfarenheter.²⁷ Det förklarar varför vi ser ett fängelsegaller när det vi ”egentligen” ser är lodräta ränder som projiceras på

²⁷ Arnheim (1974) s. 48.

en vägg och två kroppar. Det som också påverkar kopplingen är stämningen i bilden och att ränderna är svarta.

Sven Hesselgren menar att varseblivningen kan vara starkt kopplad till emotioner och det kan även påverka uppfattningen av ränderna beroende på hur vi kände oss under arbetet eller vilka emotioner vissa ränder väckte hos oss, beroende på färg, ljus eller form.²⁸

Hjärnan arbetar ständigt för att organisera det visuella uttrycket. Det vi ser strävar vi ofta att se som olika mönster, även om bilden vi ser inte är fullständig.²⁹ När ränderna på kubens ändrar form och blir trekant, (se bild 10) eller när linjerna förklaras som rutor och trianglar när de korsar varandra på overheaden yta (se bild 7). Även som när några av medforskarna menade att en linje kan vara en rand ifall den dragits ur sitt sammanhang, dvs. ett mönster med fler linjer.

Rudolf Arnheim, professor i psykologi, skriver att vi har en intuitiv känsla för balans och att vi strävar efter att hitta symmetri i det osymmetriska. Detta kanske är en orsak till att vi gärna tänker på randen som rak och tydlig och att medforskarna blir oroliga då den böjs eller bryts ner och frågar mig ifall de får rita ränder som inte blir raka. Så fort randen ändrar skepnad har vi svårt att kalla det för ränder och vill lägga in det i ett nytt ”fack” och kalla det för andra mönster istället.

Mycket av det vi ser och upplever är kopplat till hur ljuset och skuggorna faller på objektet eller gestalten. Ljus och skugga måste finnas för att vi skall kunna uppfatta form visuellt.³⁰ Ifall ett objekt belyses jämt från alla håll är det omöjligt att se, men ifall ljuset fördelas ojämnt skapas dynamik och djup i bilden och objektet blir synligt. Jag tänker att de dubbla projektionerna förstärker känslan av djup och tredimensionalitet eftersom det skapas olika ljus i rummet. Däremot möjliggör en ensam projektion starka skuggor mot väggen när ljuset faller på objektet framifrån.

²⁸ Hesselgren (1954) s. 220 ff.

²⁹ Arnheim (1974) s. 11. f f.

³⁰ Ibid., s.311.

Kategorisering av det erfarna

Här har jag försökt genom den grundade teorins principer och det så kallade pm-skrivandet kategorisera det empiriska materialet, för att sammanfatta erfarenhetsförnimmelserna från experimenten.³¹ Jag har skapat två huvudkategorier, magiska ögonblick och performativ design. Med hjälp av dessa kategorier har jag strävat efter att redogöra för dig som läsare hur ränderna uppfattades och vad som hände i gruppen när uttryckens ändrades.

Magiska ögonblick

I experimenten skapades nya upplevelser, oväntade händelser som överraskade oss. Vissa projektioner gav upphov till situationer där vi stannade upp, förundrades över vad som skett och det vi såg. Dessa händelser kallar jag för magiska ögonblick, stunder som stoppar oss och förtrollar. Litteraturkritikern, Stephen Greenblatt skriver om liknande ögonblick och ger olika exempel från utställningsrummet och om hur konst kan stoppa och förvåna. Han delar dem i två kategorier, wonder och resonance.³² Vi upplever både en visuell och kroppslig erfarenhetsförnimmelse ”wonders” av ränderna. Dessa erfarenheter skapar aha-upplevelser hos oss och en vilja att fortsätta utveckla eller undersöka det vidare. Det skapas därmed nya kopplingar, dv.s. resonance.

Dessa ”wonders” eller magiska ögonblick som uppkommer i experimenten har jag delat in i följande underkategorier:

Flytande ränder:

Ränderna rör sig på kroppen som vågor efter rörelsen. Följer formerna efter gestalten. Idén om ränder som strikta och strama förvrängs.

Textil och struktur:

Ränderna skapar känsla av kläder eller struktur i samband med en rand som fotograferats våt eller skapats av ett levande material.

³¹ Alvesson & Sköldberg (2000), s. 86.

³² Greenblatt (1991) s. 42-56.

Målat på huden:

Randen kan uppfattas som påklistrad eller målad på huden och som en av medforskarna utbrast, ett andra skinn. Denna illusion förstärks ju starkare och klarare färgen på randen är.

Förvrängning av kroppen:

Då en randig kropp projiceras över en annan kropp och projektionen ändras med zoomning och skärpa, kan kroppen förvrängas och ränderna skapa nya intressanta former. Ansiktet förvrängs och får nya former när den möter en projicering av ett randigt tyg.

Kroppar förenas:

Ränderna skapar nya helheter genom att följa kroppen. Nya former och gestalter skapas. Det fungerar som zebra's "randsystem". Evolutionen har tänkt till och sett till att zebra smälter in i varandra och blir på så vis svårare att fångas av rovdjur.

Performativ design

Experimenten skapade samarbete mellan deltagarna och nya former av skapande. Kunskapandet skedde igenom interaktion med varandra och ränderna. Vi blev delaktiga i en teaterföreställning och började agera som skådespelare. I stunden utvecklades en form av performance. Performance är ett begrepp som kanske mest används inom bildkonsten. Det är en konstform där konstnären framför något och agerar inför en publik.³³ Men, varför inte använda sig av performance inom design? En kan fundera på var gränsen mellan konst och design går eller om man över huvudtaget kan eller ska skilja dem åt.

Eftersom studien är gjort inom designområdet har jag endast diskuterat experimenten ur ett designperspektiv även om de också kunde användas inom, eller tolkas ur ett konstsammanhang.

Jag menar alltså att det genom experimenten utformas en metod för att utveckla nya former, mönster mm, en sorts alternativ designprocess. Som exempelvis att vissa ränder ger känsla av textur och uppfattas som kläder och detta skapar idéer för ett par strumpbyxor eller nya mönster för tyger. En metod att formge, skapa ny design. Denna metod har jag valt att kalla

³³ Weimarck, Ann-Charlotte, <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/performance>.

för **performativ design**. Genom performativiteten, att röra sig i rummet, agera tillsammans med ränderna och de andra kan nya uttryck och kunskap skapas. Jag tänker mig att denna metod kan användas inom skolan och appliceras på både bild och designämnet i skolan.

Performativ kritik

Poeten, Magnus William-Ohlsson diskuterar begreppet performativ kritik som ligger nära det jag vill sätta fingret på när jag talar om performativ design. Han använder begreppet i samband med konst men jag tänker att detta även kan användas inom designområdet. William-Ohlsson menar med performativ kritik att man först genom görandet kan förstå något djupare om en företeelse eller ett objekt. Han ger som exempel en dikt; ifall du läser den kan du se innehållet men ifall du översätter den kan du förstå den på djupet. Det handlar alltså om en förståelse, som inte kan uppnås genom att bara läsa sig till detta.³⁴ Som en koppling till mitt arbete kan man se hur randforskarna aktivt agerar med ränderna och varandra i randexperimenten och det skapas en erfarenhetsbaserad kunskap som vi inte hade kunnat läsa oss till. En erfarenhet som inte heller kan läras ut.

Pedagogiska tankar

Som jag tidigare nämnde valde jag en homogen grupp med förkunskaper inom design till att delta i experimentet. Nedan kommer jag diskutera valet av gruppen och huruvida det fungerade didaktiskt.

Den andra gruppen hade svårare att komma igång med arbetet än den första. Det verkade som att de väntade på mer information eller styrning om hur eller vad de skulle göra. Jag fick trycka på lite extra för att få igång dem och ta egna initiativ. Detta kan bero på att gruppen var mindre och inte kände varandra så väl som deltagarna i den första gruppen som verkade vara trygga i sig själv och varandra och hade en målmedvetenhet under hela arbetet. Dessa påståenden kan förstärkas med filosofen, Nils-Eric Sahlins tankar om hur kreativitet skapas i en grupp. Han menar att gruppens storlek spelar roll för ett fungerande samarbete, den skall

³⁴ William-Olsson, Magnus, red. (2013) *Performativ kritik : konstens kunskap, kunskapens konst*, Tollarp: Ariel i samarbete med det Fria seminariet i litterär kritik, Tollarp

varken vara för liten eller för stor.³⁵ Det var endast tre deltagare med på det andra experimentet och grupp känslan och drivet hade eventuellt varit bättre med två deltagare till. En grupp av sex verkade som ett bra antal för det här experimentet och även max antal. Ifall vi hade varit fler än sex hade antagligen arbetsuppgifterna inte räckt till, en del hade dragit sig åt sidan och utrymmet varit för litet. Tilliten bland gruppmedlemmarna är också viktig för ett bra samarbete och ifall de hade känt varandra bättre i experiment två hade det även bidragit till en starkare gruppdynamik som skapades direkt under experiment ett. Grupp känslan förstärktes dock mot slutet av experiment 2 när randforskarna blev trygga med varandra och vågade ta för sig.³⁶

Det märktes att det var svårt för deltagarna att frånga det vi redan visste om randen från förut. Det frågades, är det här ränder och kan vi göra så här? De oroade sig över om ränderna blev för lite ”ränder” i den bemärkelsen hur vi upplevde ränder innan experimenten, som stram, tydlig och linjer som upprepas parallellt. Edmund Husserl pratar om den fenomenologiska reduktionen, som innebär att man endast fokusera på det vi upplever i stunden och inte på vad som är sant eller falskt för att kunna förstå världen, eller i det här fallet randen som den är i nuet.³⁷ Under experimenten strävade jag efter att vara öppen och förmedla randforskarna om att det inte fanns något rätt eller fel sätt, vare sig att göra ränder på eller tänka. Det visade sig inte vara så enkelt eftersom deltagarna ständigt kopplade till tidigare uppfattningar de hade om ränder och tänkte sig att jag sitter på ett svar eller ett resultat om vad experimentet skulle resultera i. Man kan diskutera ifall den inledande diskussionen förde in medforskarna på ”fel” spår och att jag inte var tillräckligt tydlig med att det resultat som blir är något som skapas ur experimentet och att ingen, varken jag eller någon annan kan ha svar på vad som är rätt eller fel.

Enligt fenomenologin skapas kunskap i det sociala samspelet, vilket är påtagligt under hela arbetets gång. Vi pratar ständigt med varandra under experimentet. En ide föder nya idéer och

³⁵ Sahlin, (2005) s. 173.

³⁶ Ibid., s. 168.

³⁷ Månson, Per (2007) s. 74.

genom görandet kommer nya uttryck fram som ingen i gruppen sett eller upplevt tidigare. Vi får ny erfarenhet, ny kunskap om randen och om hur man kan arbeta med den.

Efter det första experimentet satte vi oss ner och fikade och startade en väldigt intressant diskussion om dagen och om pedagogik och design. Det kom upp tankar om att det vi gjort tillsammans var en kollektiv läroprocess, där vi tillsammans lärt oss och upptäckt nya saker. Att det inte hade gått att göra detta experiment ensam. Allt som skedde under experimenterandet var beroende på vilka som deltog i arbetet och ifall vi hade bytt ut en deltagare hade troligtvis resultaten blivit något helt annat. Det här är jag ene om, att varje person i experimenten tillförde något till gruppen och uttrycket.

Slutdiskussion

Det mest spännande och överraskande är att det inte gick att styra över vad som skedde i experimenten. Även om det fanns endel brister i genomförandet kan man tydligt se att det fanns ett genuint intresse och entusiasm hos grupperna. Jag känner att jag lyckats väcka nyfikenhet hos randforskarna och skapat ett kreativt rum och goda förutsättningar för det. Ränderna verkade vara en bra utgångspunkt för det och som jag redan tidigare noterat öppnade randen upp för samtal och väckte mycket känslor och tankar hos medforskarna. Rileys idé om att ränder är de mönster som kan möjliggöra den starkaste optiska illusionen kanske stämmer.³⁸ Man kan fundera på ifall det fungerat att undersöka någon annan företeelse med den här metoden eller ifall ett annat mönster skulle kunna skapa samma förutsättningar för en undersökning som denna?

Jag hävdar att vi genom experimenten skapat ny förståelse om randen, magiska ögonblick och även en metod för att utveckla design. Performativ design, som kan användas som en metod för att hitta nya former som eventuellt inte kan utvecklas genom en traditionell designprocess, från skiss till produkt. Jag tänker mig att den här metoden kan appliceras till både bild och design ämnet i skolan och användas för att utforska även andra företeelser. Projektioner är ett användbart verktyg att jobba med i många fall och är ett ypperligt sätt att skapa ny kunskap och nya uttryck. Genom att jobba på det här sättet finns inte prestationen i samma bemärkelse som när man är tvungen att teckna eller skissa fram någonting på papper. Något som jag märkt under mina praktikperioder på olika skolor att många ungdomar upplever svårt och jobbigt. Det performance baserade arbetssättet skapar en frihetskänsla och möjligheter för eleven eller deltagaren att själv påverka resultatet och utveckla metoden vidare. Ett projektionsexperiment kan även fungera som en gruppdynamisk övning eftersom deltagarna genom experimentet lär sig att arbeta och agera tillsammans. I ett experiment som detta skapas en demokratisk miljö, där alla är likvärdiga medforskare och skapare av kunskap.

Jag vill utmana lärare att använda sig av Performativ design i sin undervisning och utveckla

³⁸ Riley (2003).

metoden vidare genom att frimodigt pröva sig fram. B.la. pröva på vad som sker om man använde sig av andra mönster än ränder, och hur skulle man kunna arbeta vidare med de former och uttryck som skapas ur ett ljusexperiment?

Källförteckning

Tryckta källor:

Alvesson, Mats & Sköglberg, Kaj (2000) *Tolkning och Reflektion*, Lund: Studentlitteratur.

Arnheim, Rudolf (1974), *Art and Visual Perception*, London: University of California press.

Hesselgren, Sven (1954) *Arkitekturens uttrycksmedel*, Stockholm: Ivar Häggströms AB.

Månson, Per (2007) *Moderna Samhällsteorier*, WS Bookwell AB, Finland.

Pastoureau, Michel (1998), *Ränder; Rändernas och de randiga tygernas historia*, Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.

Riley, Bridget, (2003) *Bridget Riley*, London: Tate.

Sahlin, Nils-Eric, (2005) *Kreativitetens filosofi*, Nora: Nya Doxa.

Stensmo, Christer (2002), *Vetenskapsteori och metod för lärare*, Uppsala: Kunskapsföretaget.

Antologi:

Greenblatt, Stephen (1991) "Resonance and Wonder", i Karp & S.D. Lavine (red.) *Exhibiting cultures: the poetics and politics of museum display*, Washington: Smithsonian Institution Press.

Helgeson, Susanne, red. (2013) *Ränder, rytm, riktning*, Stockholm: Nordiska Museets förlag.

William-Olsson, Magnus (red.), (2013), *Performativ kritik : konstens kunskap, kunskapens konst*, Tollarp: Ariel i samarbete med det Fria seminariet i litterär kritik, Tollarp.

Artikel i tidskrift:

Biggs, Michael (2007) *Lära av erfarenhet: Sätt att närma sig erfarenhetsdelen i praktikbaserad forskning*, i tidskrift Art Monitor 1/2007 s. 87-100.

Internetkällor:

Weimarck, Ann-Charlotte, <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/performance>, hämtad 2014-12-07.